

Сутнісні ознаки інвестицій і особливості їх прояву в молочній промисловості

В статті розглядається економічний зміст інвестицій. Особлива увага приділяється сутнісним ознакам і характеристикам їх класифікаційних груп стосовно молочної промисловості.

інвестиції, інвестування, ознаки інвестицій

Розвиток будь-якої економіки неможливий без інвестицій, які забезпечують науково-технічний прогрес і ефективне функціонування діючого виробництва.

У зв'язку з ринковою трансформацією економіки України змінився характер економічних відносин. Тому в такій економічній категорії як інвестиції зменшилося значення окремих сутнісних ознак, характерних, з одного боку, для командно-адміністративної економіки, а з другого — посилилася важливість ознак пов'язаних з економічними відносинами ринкового типу.

Водночас, для інвестицій в окремі галузі агропромислового виробництва важливе значення мають умови, що визначаються особливостями ринків відповідних видів продукції. Рівень вагомості окремих сутнісних ознак інвестицій підвищується або знижується, тому вивчення економічної сутності інвестицій через оцінку окремих їх ознак з огляд на особливості конкретних галузей або продуктових підкомплексів агропромислового виробництва є актуальним.

Широке коло питань, пов'язаних з дослідженням сутності інвестицій, теоретичним обґрунтуванням інвестиційної стратегії та управлінням інвестиційними процесами, досліджували відомі вітчизняні й зарубіжні вчені-економісти, зокрема: І.О.Бланк, В.Г.Бодров, О.В.Гаврилюк, А.С.Гальчинський, В.Гесц, О.Гелбрейт, С.Д.Дзюбик, Б.Є.Кваснюк, М.І.Кісіль, Дж.Коммонс, А.І.Кредісов, Д.Г.Лук'яненко, Ю.В.Макогон, В.Є.Новицький, Г.Олександр, В.О.Паламарчук, І.І.Пилипенко, М.Портер, А.М.Поручник, Д.Рікардо, І.В.Розпутенко, В.Ростоу, А.Ругман, В.П.Савчук, Дж.Сакс, А.Сміт, Н.О.Татаренко, А.Тоффлер, Є.В.Хлобистов, С.Чейз, Ю.Чучман, І.Шарп, Г.О.Швиданенко, А.Шпітгоф та інших. Однак їх дослідження сутнісних ознак інвестицій стосувалося загальних характеристик.

Сутнісні ознаки інвестицій стосовно молочної промисловості залишаються недостатньо дослідженими. Тому необхідність теоретичного та практичного значення проблеми й ступеня її розробки мета цього дослідження полягає у встановленні основних, найбільш важливих та активних ознак інвестицій для підприємств молочної промисловості.

Встановлено, що для характеристики економічної сутності категорії "інвестиції" необхідно враховувати всі її сутнісні ознаки, які найбільш повно характеризують їх економічний зміст (рис. 1).

В інвестиційному процесі кожна з форм накопиченого капіталу має свій діапазон можливостей і специфіку механізмів конкретного використання. З огляду на сфери використання в інвестиційному процесі найбільш універсальною є грошова форма капіталу. Але для безпосереднього використання в процесі виробництва й обігу вона у більшості випадків потребує трансформації в інші форми. Капітал, накопичений у формі запасу конкретних матеріальних та нематеріальних цінностей і готовий до участі

в інвестиційному процесі, має досить вузьку сферу його використання. Такий спосіб накопичення капіталу є можливий лише у конкретному виробництві, що обмежує сферу його використання лише певним виробничим процесом (наприклад, технічні засоби і технологія молочної промисловості не можуть використовуватися у металургії, торгівлі чи машинобудуванні внаслідок відмінностей галузей, виробничих процесів, сировини, сировинних баз, засобів виробництва тощо).

Рисунок 1 – Основні сутнісні ознаки інвестицій підприємства

Використовуваний в інвестиційному процесі капітал у всіх його формах може бути задіяний, насамперед, у виробничій діяльності підприємства. У зв'язку з цим капітал як реальний інвестиційний ресурс стає "фактором виробництва". Проте у процесі виробництва продукції інвестований капітал не є самодостатнім фактором, а виступає в комплексі з іншими економічними ресурсами (факторами виробництва). До основних факторів виробництва, з якими інвестований капітал комплексно взаємодіє у виробничій діяльності підприємства, відносяться праця (трудові ресурси), земля (природні ресурси) та інші фактори.

У процесі виробництва товарів і послуг інвестований капітал використовується

разом з іншими факторами виробництва не як простий їх набір, а в якості взаємодіючого механізму. При цьому в ньому можуть бути використані різноманітні пропорції між інвестованим капіталом та іншими основними факторами виробництва.

У теорії інвестицій їх зв'язок із нагромадженим капіталом посідає головне місце [1]. Це визначається сутнісною природою капіталу як економічного ресурсу, що призначений до інвестування. Тільки шляхом інвестування капітал як накопичена цінність залучається до економічного процесу. Проте не весь накопичений підприємством запас капіталу використовується виключно в інвестиційних цілях. З огляду на вимоги ліквідності, частина грошового або іншого капіталу виступає в формі страхового резерву, що зберігаючи пасивну форму, забезпечує ритмічність господарської діяльності, платоспроможність тощо. На противагу цьому резерву, інвестиції слід розглядати як найбільш активну форму використання накопиченого капіталу.

Для промисловості рівень споживання накопиченого капіталу, що залучається до процесу виробництва продукції, має мінімальні економічні межі. Вони визначаються, з одного боку, граничним продуктом капіталу, а з іншого — нормами амортизації у виробничому процесі для відшкодування капіталу через просте відтворення.

Предметна сутність інвестицій безпосередньо пов'язана з економічною сферою її прояву. Не зважаючи на достатньо значущі термінологічні розбіжності, інвестиції трактуються всіма дослідниками як категорія економічна, хоча вони пов'язані з технологічними, соціальними, природоохоронними та іншими цілями їх здійснення [2]. Інвестиції виражають по-перше економічні інтереси, що робить їх об'єктом економічного управління на всіх рівнях для будь-якої економіки.

Інвестований капітал цілеспрямовано вкладається підприємством у формування майна призначеного для здійснення різних форм його господарської діяльності та виробництва різноманітної продукції. При цьому з великого спектру об'єктів інвестування підприємство самостійно визначає головні об'єкти та інструменти інвестування. Тому інвестиції можна розглядати як форму перетворення частини накопиченого капіталу на альтернативні види активів підприємства. У комбінації з іншими факторами виробництва інвестований капітал може бути використаний для випуску як продукції для споживання, так і капітальних товарів у формі засобів і предметів праці. В останньому випадку відкладене споживання формується у формі запасу реального капіталу. Підприємства молочної промисловості можуть вкладати капітал у розробку нових технологій, збільшення випуску продукції тощо, тобто однією з найважливіших ознак інвестицій є альтернативна можливість вкладення капіталу в будь-які об'єкти господарської діяльності.

Мета інвестування полягає у досягненні заздалегідь визначеного ефекту, як економічного, так і соціального, екологічного, та іншого. На рівні підприємств пріоритетною цільовою настановою інвестицій є досягнення, як правило, економічного ефекту, який може бути отриманий у формі приросту суми інвестованого капіталу, інвестиційного прибутку, позитивного чистого грошового потоку, забезпечення зберігання раніше вкладеного капіталу тощо.

Досягнення економічного ефекту інвестицій в молочній промисловості визначається спроможністю приносити прибуток. Як джерело прибутку інвестиції є одним із найважливіших засобів для забезпечення достатку інвесторів, що забезпечується лише в умовах ефективного відбору інвестиційних об'єктів (інструментів).

Використовувані підприємством різноманітні інвестиційні ресурси, товари й інструменти як об'єкт купівлі-продажу формують особливий вид ринку - інвестиційний, елементами якого є попит, пропозиція та ціна, і на якому діють певні суб'єкти ринкових відносин. Інвестиційний ринок, що формується системою ринкових економічних умов,

тісно пов'язаний з іншими ринками (праці, споживчих товарів та послуг тощо) і формується під впливом різноманітних форм державного регулювання.

Попит на інвестиційні ресурси, товари й інструменти підприємства обумовлений необхідністю реалізації його інвестиційної стратегії в сфері реального і фінансового інвестування.

Пропозиція інвестиційних ресурсів, товарів та інструментів виходить від підприємств-виробників капітальних товарів, будівельних організацій, власників нерухомості, нематеріальних активів, емітентів, а також різноманітних фінансових інститутів.

Ціна на інвестиційні товари та інструменти в системі ринкових відносин формується з урахуванням їх інвестиційної привабливості під впливом попиту та пропозиції. Вона відображає економічні інтереси продавців і покупців інвестиційних товарів та інструментів у конкретних умовах функціонування інвестиційного ринку. Ціною інвестиційних фінансових ресурсів, зазвичай, виступає ставка процента, що формується на ринку капіталу. Для підприємств молочної промисловості попит та пропозиція інвестиційних товарів та інструментів визначається їх кон'юктурою на інвестиційному ринку.

Як об'єкт підприємницької діяльності інвестиції є носієм прав володіння, користування і розпорядження власністю. Якщо на початковому етапі права володіння, користування й розпорядження були пов'язані з одним суб'єктом, то по мірі подальшого економічного розвитку відбувалося поступове їх розділення. Спочатку цей поділ відбувався в сфері функціонування грошового капіталу, що залучається в інвестиційний процес (по мірі виникнення і розвитку кредитних відносин), а потім і капіталу реального (при виникненні і розвитку лізингових відносин). У сучасних умовах підприємство, що використовує різноманітні форми капіталу в інвестиційному процесі, може володіти й користуватися майновими об'єктами без права розпорядження ними. У цьому випадку права власності й розпорядження капіталом як інвестиційним ресурсом розділені між окремими суб'єктами економіки. Прикладом такого розподілу прав є функціонування капіталу в системі інвестиційних і фінансових інститутів, акціонерних та інших товариств де власники капіталу як накопиченого інвестиційного ресурсу передають права володіння й користування ним іншим особам.

Інвестований капітал як об'єкт власності може виступати носієм усіх форм цієї власності - індивідуальної приватної, колективної приватної, комунальної, загальнодержавної тощо. Носієм статусу власності капітал виступає, насамперед, як накопичений інвестиційний ресурс. При розподілі в економічному процесі прав власності та використання капіталу як інвестиційного ресурсу в розрізі різноманітних суб'єктів, роль цього капіталу як об'єкта власності має пасивний характер.

Інвестований капітал може виступати у всіх дозволених законодавством формах і видах цього розпорядження. В економічному процесі роль інвестованого капіталу як об'єкта розпорядження більш активна ніж капіталу — об'єкта власності.

Отже, використання капіталу в економічному процесі як в якості інвестиційного ресурсу не обов'язково пов'язане з наявністю титулу власності. Це використання може здійснюватися особами, що не є безпосередньо суб'єктами права власності на нього.

Як об'єкт власності інвестиційний ресурс формує також певні пропорції його використання окремими підприємствами, які характеризуються співвідношеннями власної та позикової його частини, тобто структурою. Особливості структури капіталу впливають на ефективність інвестицій, а відповідно і на характер інвестиційних рішень, що приймаються підприємством.

Процес інвестування капіталу безпосередньо пов'язаний із чинником часу, що дозволяє розглядати призначений до інвестування капітал, з одного боку, запасом раніше накопиченої економічної цінності з метою можливого її збільшення в процесі інвестиційної діяльності, а з іншого — задіяним економічним ресурсом, спроможним

збільшити обсяг споживання благ інвестором у будь-якому інтервалі майбутнього періоду. При цьому економічна цінність сьогоднішніх і майбутніх благ, пов'язаних з інвестиціями, для власників інвестованого капіталу нерівнозначна. Економічна теорія підтверджує, що сьогоднішні блага завжди оцінюються індивідом вище благ майбутніх [3, 4]. Ця особливість економічної поведінки індивідів в економічній теорії визначається поняттям "надання переваги в часі", суть якого полягає в тому, що за інших рівних умов можливості майбутнього споживання, порівняно з поточним споживанням, завжди менш цінні. Щоб подолати стереотип надання інвестицій в часі і спонукати власника капіталу до інвестування, необхідно компенсувати йому відмову від споживання і через винагороду в формі інвестиційного доходу (прибутку).

Ризик є найважливішою характеристикою інвестицій, пов'язаною з усіма їх формами і видами. Здійснюючи інвестиції суб'єкт господарювання завжди повинен свідомо йти на економічний ризик, можливого зменшення або неотримання суми очікуваного інвестиційного прибутку, а також можливою втратою (частковою або і повною) інвестованого капіталу.

Рівень ризику інвестицій перебуває у прямій залежності від їх очікуваної прибутковості. Чим вище очікуваний інвестором рівень - прибутковості інвестицій, тим вище (за інших рівних умов), супутній йому ризик, і навпаки.

Всі форми і види інвестицій характеризуються певною ліквідністю, яка сприймається як їх спроможність бути реалізованими (за необхідності) за своєю реальною ринковою вартістю у встановлені строки. Ця здатність інвестицій забезпечує можливість вивільнення капіталу, вкладеного в різні об'єкти й інструменти при настанні несприятливих економічних та інших умов у певній сфері підприємницької діяльності, в окремому сегменті ринку або в задіяному регіоні. Процес вивільнення вкладеного капіталу, забезпечений його ліквідністю, називають дезінвестиціями. Вивільнений в процесі дезінвестицій капітал може бути реінвестований в інші об'єкти та інструменти. Тобто, ліквідність інвестицій дозволяє формувати не тільки прямий, але й зворотній потік капіталу, задіяного як інвестиційний ресурс.

В молочній промисловості інвестиції, перш за все, передбачають отримання економічного прибутку, проте їх здійснення неможливе без врахування специфічних факторів, притаманних підприємствам молочної промисловості. Для підприємств попит та пропозиція інвестиційних товарів та інструментів визначається їх кон'юктурою на інвестиційному ринку.

Для сучасного стану розвитку інвестиційної діяльності в молочній промисловості найбільш важливими і такими, що потребують підвищеної уваги слід вважати такі ознаки інвестицій як об'єкту економічного управління, ринкових відносин та власності.

Список літератури

1. Бизнес-план инвестиционного проекта: отечественный и зарубежный опыт. Современная практика и документация: Учеб. пособие. – 5-е изд., перераб. и доп. /Под ред. В.М. Попова. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 432 с.
2. 2 Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. — К.: МП "ИТЕМ" ЛТД, 1995. — 448с.
3. Бочаров В.В. Инвестиционный менеджмент. – СПб.: Издательство "Питер", 2000. – 160 с.
4. Інвестознавство: Підручник / За ред. В.Г. Федоренка. – К.: МАУП, 2000. – 408 с.
5. . Інвестологія: наука про інвестування: Навчальний посібник /За ред. док. екон. наук, проф. С.К. Реверчука. – К.: Атіка, 2001. – 264 с.

В статье рассматривается экономическая суть инвестиций. Особое внимание уделяется сущностным признакам и характеристикам их классификационных групп относительно молочной промышленности.

In article economic essence investment is considered. We try to pay attention in basic sings and feature their classify groups for milk industry